

Asia: VN/27085/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

FiCom kiittää sisäministeriötä mahdollisuudesta lausua rikostiedustelulainsäädäntöä koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Luonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi erityisesti poliisilakia lisäämällä siihen uusi luku uhkaperusteisesta rikostiedustelusta sekä säännökset automaattisten keräinten käytöstä avoimiin lähteisiin kohdistuvassa tiedonhaussa ja tallentamisessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutoksia muun muassa pakkokeinolakiin, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin sekä tiedustelutoiminnan valvonnasta annettuun lakiin.

FiComin jäsenyritykset vastaavat merkittävästä osasta Suomen viestintäverkko- ja viestintäpalvelutarjontaa. Teleyrityksillä on voimassa olevan lainsäädännön nojalla laajat velvollisuudet avustaa viranomaisia salaisten tiedonhankintakeinojen ja pakkokeinojen täytäntöönpanossa. Esitysluonnos voi lisätä avustamistilanteiden määrää ja muuttaa niiden käytännön toteutustapoja, millä on suoria vaikutuksia teleyritysten operatiiviseen kuormaan, teknisiin toteutuksiin, kyberturvallisuuteen ja kustannuksiin.

FiComin keskeiset viestit

- FiCom pitää tavoitteita kannatettavina, mutta edellyttää teleyrityksiin kohdistuvilta velvoitteilta täsmällisyyttä, tarkkarajaisuutta, toteuttamiskelpoisuutta ja oikeasuhtaisuutta.
- Teleyrityksiin kohdistuvat vaikutukset ja kustannukset on arvioitava ja kuvattava asianmukaisesti. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon avustamistilanteiden määrä, tarvittavat järjestelmä- ja prosessimuutokset, henkilötyö sekä kyberturvallisuus- ja käyttövarmuusvaikutukset.
- Kustannusten korvaamisesta on säädettävä selkeästi. Teleyrityksillä tulee olla oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista viranomaisten avustamisesta aiheutuvista kustannuksista, myös henkilötöiden osalta.

- Telekuuntelun perusterikosten laajennuksen vaikutukset avustamistilanteisiin ja kustannuksiin on arvioitava erikseen teleyritysten näkökulmasta.
- Luottamukselliseen viestintään kohdistuvan tiedonhankinnan poissulun tulee säilyä selkeänä, eikä muiden säännösten tule hämärtää viestinnän luottamuksellisuuden suojaa.
- Automaattisia keräimiä koskevassa sääntelyssä avoimen lähteen käsite on rajattava yksiselitteisesti siten, ettei tulkinta ulotu viestinnän luottamuksellisuuden piiriin tai teleyritysten suljettuihin palveluympäristöihin.

Yleiset huomiot

FiCom pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden uhkien torjuminen edellyttää, että poliisilla on riittävät ja asianmukaiselle säädöspohjalle rakentuvat tiedonhankintatoimivaltuudet. Esitysluonnoksen tavoiteasetanta on ymmärrettävä ja tunnistettuihin turvallisuusuhkiin nähden perusteltu.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu irtautuu yksilöidystä rikosepäilystä, mikä korostaa perusoikeusrajoitusten hyväksyttävyyden, välttämättömyyden, oikeasuhtaisuuden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Näiden vaatimusten tulee toteutua johdonmukaisesti myös silloin, kun viranomaistoimivaltuuksien käytännön toteuttaminen edellyttää teleyritysten myötävaikutusta tai aiheuttaa niille velvoitteita.

FiCom katsoo, että teleyrityksiin kohdistuvat vaikutukset on arvioitu liian niukasti. Jatkovalmistelussa tulee arvioida avustamisvelvollisuuksien käytännön laajuus, toteutustavat, tekninen toteutettavuus, mukaan lukien järjestelmämuutokset, operatiiviset vaikutukset sekä kustannukset ja niiden korvaaminen.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen rikostiedustelukeinona

Esitysluonnoksessa luetellaan uhkaperusteisen rikostiedustelun keinoihin kuuluvaksi teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen. Keino voi käytännössä edellyttää teleyrityksen myötävaikutusta. Tämän vuoksi teleyrityksiin mahdollisesti kohdistuvat velvollisuudet, menettelyt, vastuut sekä teleyritykselle osoitettujen pyyntöjen ja vaatimusten käytännön toteutustapa on kuvattava sääntelyssä riittävän selkeästi joko suoraan lain tasolla tai vähintään yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Sääntelyn täsmällisyys suojaa sekä tiedonhankinnan kohteena olevien henkilöiden oikeuksia että teleyrityksiä, joiden on pystyttävä ennakoimaan velvollisuutensa, vastuunsa ja tarvittavat tekniset toteutukset. FiCom pitää tärkeänä, että sääntelystä käy yksiselitteisesti ilmi, mitä teleyritykseltä voidaan edellyttää, millä menettelyllä ja millä edellytyksillä. Lisäksi on varmistettava, ettei

toimenpiteiden toteuttaminen vaaranna teleyritysten kyberturvallisuusvelvoitteiden tai palvelujen käyttövarmuuden toteutumista.

Telekuuntelun perusterikosten laajentaminen

Esitysluonnoksessa ehdotetaan laajennettavaksi poliisilain 5 luvun 5 §:ssä säädettyä telekuuntelun perusterikosten luetteloa. Uusia perusterikoksia olisivat muun muassa törkeä tietoliikennehäirintä, törkeä tietojärjestelmän häirintä ja törkeä tietomurto. Vastaava laajennus koskee myös tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta koskevan toimivaltuuden soveltamisalaa.

FiCom toteaa, ettei perusterikosten laajentaminen sinänsä luo teleyrityksille uudentyyppisiä avustamisvelvollisuuksia. Se kuitenkin lisää niiden tilanteiden määrää, joissa viranomainen voi kohdistaa teleyrityksiin telekuuntelua tai siihen liittyvää tietojen hankintaa koskevia vaatimuksia. Tämä lisää teleyritysten operatiivista kuormitusta, hallinnollista työtä ja kustannuksia. Jatkovalmistelussa tulee arvioida vaikutukset nimenomaisesti teleyritysten näkökulmasta.

FiCom kiinnittää huomiota siihen, että menettelyjen, vastuunjaon ja teleyritykselle osoitettujen pyyntöjen ja vaatimusten toteutustavan tulee olla käytännössä toimivia ja teleyrityksille yksiselitteisiä. Teleyrityksen tulee voida toteuttaa viranomaisen pyytämät toimenpiteet siten, ettei palvelujen luotettavuus, kyberturvallisuus tai muiden käyttäjien oikeudet vaarannu.

Kustannusten korvaaminen

Esitysluonnoksen taloudellisia vaikutuksia koskevassa jaksossa arvioidaan pääosin poliisille, suojelupoliisille ja muille viranomaisille aiheutuvia kustannuksia. Teleyrityksille aiheutuvia kustannuksia ja niiden korvaamista ei käytännössä käsitellä. FiCom pitää tätä esitysluonnoksen olennaisena puutteena ja katsoo, että teleyritysvaikutukset tulee jatkovalmistelussa arvioida omana kokonaisuutenaan.

FiComin johdonmukainen kanta on, että kustannusten korvaamista koskevaa sääntelyä tulee muuttaa siten, että teleyrityksillä on aina oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista viranomaisten avustamisesta aiheutuvista kustannuksista, myös henkilötöiden osalta.

Jatkovalmistelussa tulee arvioida, missä määrin ehdotettu sääntely lisää teleyritysten avustamisvelvollisuuksien käyttöä. Korvaussääntelyn tulee olla selkeää, ennakoitavaa ja yhdenmukaista, ja sen tulee kattaa kaikki avustamisesta aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien henkilötöiden, järjestelmä- ja integraatiomuutokset, ylläpito sekä kyberturvallisuus- ja käyttövarmuustoimet.

Automaattiset keräimet avoimista lähteistä

Esitysluonnoksessa ehdotetaan poliisilakiin säännöksiä, joiden perusteella poliisi voisi käyttää automaattisia keräimiä avoimiin lähteisiin kohdistuvassa tiedonhaussa ja tallentamisessa poliisille säädetyn tehtävän suorittamiseksi. FiCom kiinnittää huomiota siihen, että teleyrityksiin kohdistuvia vaikutuksia ei käsitellä riittävästi.

FiCom pitää välttämättömänä, että avoimen lähteen käsite rajataan sääntelyssä yksiselitteisesti suhteessa sähköisen viestinnän palveluihin ja luottamukselliseen viestintään. Sääntelystä tulee ilmetä yksiselitteisesti, ettei avoimen lähteen käsitettä tulkita tavalla, joka ulottaisi sen teleyritysten suljettuihin palveluympäristöihin tai luottamuksellisen viestinnän piiriin. Rajaus tulee tehdä lain tasolla tai vähintään yksityiskohtaisissa perusteluissa selkeästi.

FiCom korostaa, että automatisoitu tiedonhankinta voi kohdistua laajoihin tietomassoihin ja myös sivullisiin henkilöihin. Tämän vuoksi sääntelyssä tulee korostua tietojen minimointi, käyttötarkoitussidonnaisuus sekä selkeät rajat keräämisen kestolle ja tallennettavien tietojen laadulle. Sääntelyn tulee olla myös teleyritysten näkökulmasta riittävän selkeää, jotta teleyrityksille ei synny epämääräisiä tai ennakoimattomia uusia avustamisvelvollisuuksia.

Luottamuksellinen viestintä rikostiedustelussa

FiCom pitää perusteltuna ja tärkeänä, että esitysluonnoksessa rajataan luottamukselliseen viestintään kohdistuva tiedonhankinta uhkaperusteisen rikostiedustelun ulkopuolelle. Luonnoksessa todetaan nimenomaisesti, että perustuslain 10 §:n kvalifioituihin lakivarauksiin sisältyvien rajoitusten vuoksi tässä esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi luottamukselliseen viestintään kohdistuvasta tai kotirauhan piirissä tapahtuvasta tiedonhankinnasta. Rajaus on teleyritysten oikeusaseman ja sääntelyn ennakoitavuuden kannalta keskeinen.

FiCom pitää tärkeänä, että rajaus säilyy selkeänä myös jatkovalmistelussa. Erityisesti avoimiin lähteisiin ja automatisoituun tiedonhankintaan liittyvät säännökset ja perustelut tulee kirjoittaa niin, etteivät ne tulkinnallisesti laajenna viranomaistoimivaltuuksia luottamuksellisen viestinnän suojan piiriin eikä viestinnän luottamuksellisuuden rajanveto jää epäselväksi.

Hälinen Janne
FiCom ry